

Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Groenenbergterrein

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Haarlemmermeer
Titel: Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Groenenbergterrein
Status: definitief
Datum: 20 november 2012
Projectnummer:
Senior-archeoloog: T. de Ridder
Auteur: J.T. Verduin
Illustraties: Cultuurcompagnie Noord-Holland, tenzij anders vermeld

Autorisatie:

Datum:

ISSN: 1871-398X

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

De Stichting aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Cultuurcompagnie Noord-Holland
Bergerweg 1
1815 AC Alkmaar

Telefoon: (072) 8502800
Email: info@cultuurcompagnie.nl
Internet: www.cultuurcompagnie.nl

Samenvatting

Chipshol III BV is voornemens een agrarische gebied te ontwikkelen tot bedrijventerrein, waar o.a. logistieke bedrijven met loodsen gebouwd zullen worden. Het plangebied, het Groenenbergterrein, is 21 hectare groot en is in gebruik als weiland.

Binnen het plangebied zullen gebouwen en laadkuilen worden aangelegd. De graafwerkzaamheden voor de aanleg van gebouwfunderingen en laadkuilen, kunnen eventueel aanwezige archeologische resten bedreigen. Daarom heeft de opdrachtgever, Van Brederode BV, besloten een archeologisch bureauonderzoek uit laten voeren.

Doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologische verwachting. Om een betrouwbare verwachting te kunnen uitspreken, is een zone met een straal van minstens 500 m rondom het plangebied, het zogenaamde bureauonderzoeksgebied.

Advies Groenenbergterrein: geen vervolgonderzoek

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de kans uiterst klein is dat door de uitvoering van de plannen archeologische resten worden aangetast in het plangebied Groenenbergterrein. Geadviseerd wordt geen vervolgonderzoek te doen, maar het plangebied vrij te geven. Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, geldt de wettelijke meldingsplicht op basis van de Monumentenwet.

Inhoudsopgave

1. Administratieve gegevens.....	5
2. Inleiding.....	6
3. De huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen in het plangebied	8
4. Historisch gebruik en landschappelijke ontwikkeling in het onderzoeksgebied.....	9
5. De bekende archeologische waarden.....	15
6. Verwachte archeologische waarden in het plangebied.....	16
7. Advies.....	17
Literatuur- en documentatielijst	18

1. Administratieve gegevens

Onderzoeksmeldingnummer:	Groenenbergterrein 54513
Datum:	20 november 2012
Opdrachtgever:	Dhr. H. van Brederode Van Brederode BV Boeing Avenue 244 1119 PZ Schiphol-Rijk
Bevoegde overheid:	Gemeente Haarlemmermeer Postbus 250 2130 AG Hoofddorp
Uitvoerder onderzoek:	Cultuurcompagnie Noord-Holland Bergerweg 1 1815 AC Alkmaar
Locatie: gemeente:	Haarlemmermeer (Noord-Holland)
plaats:	Schiphol
toponiem:	Groenenbergterrein
hoogte maaiveld:	-4,7 tot -4,4 m NAP (Groenenbergterrein, bron AHN, zie Bijlage 6)
Kaartblad Topografische Kaart van Nederland: 25D	
Coördinaten hoekpunten plangebied:	
Groenenbergterrein	
112.643 / 477.942 (NW)	
113.185 / 478.255 (NO)	
113.141 / 477.744 (ZO)	
113.015 / 477.613 (ZW)	

2. Inleiding

Chipshol III BV is voornemens een agrarische gebied te ontwikkelen tot bedrijventerrein, waar o.a. logistieke bedrijven met loodsen gebouwd zullen worden. Het plangebied, het Groenenbergterrein, is 21 hectare groot en is in gebruik als weiland.

Binnen het plangebied zullen gebouwen en laadkuilen worden aangelegd. De graafwerkzaamheden voor de aanleg van gebouwfunderingen en laadkuilen, kunnen eventueel aanwezige archeologische resten bedreigen. Daarom heeft de opdrachtgever, Van Brederode BV, besloten een archeologisch bureauonderzoek uit laten voeren.

Beleid

Het gedeelte van de Haarlemmermeer waarop de plannen betrekking hebben was een veengebied dat in de Middeleeuwen door mensen ontgonnen en in gebruik genomen is. Door inklinking en oxidatie van de bodem vonden overstromingen plaats en gingen de veengronden verder verloren. Zo ontstond de Haarlemmermeer. In de 19^{de} eeuw werd het meer drooggelegd en weer ingericht voor bewoning en landbouw. Het plangebied Groenenbergterrein bevindt zich in een zone waar volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Haarlemmermeer rekening gehouden moet worden met archeologie bij plannen groter dan 10.000 m². In deze zone (lichtgrijs op de beleidskaart: zie Bijlage 3), is de kans op aantreffen van archeologische resten van voor de inpoldering het kleinst. Het plangebied overschrijdt de oppervlaktegrens van 10.000 m² die voor deze zone geldt. Voor het gebied is eerder een archeologische quickscan uitgevoerd (T. de Ridder, 18-10-2012). Hieruit bleek dat de archeologische verwachting, afgaande op een eerder bureauonderzoek in de regio (Soonius en Bekius 2006), laag is. Aangezien het plangebied Groenenbergterrein buiten het onderzoeksgebied van eerdere bureauonderzoeken valt, kon de quickscan niet voorzien in de gestelde eis om een archeologisch onderzoek te verrichten. Op grond daarvan is opdracht gegeven om dit bureauonderzoek op te stellen, dat naast archeologie ook aandacht geeft aan cultuurhistorie.

Bureauonderzoek

Voor dit bureauonderzoek zijn diverse bronnen gebruikt om een beeld te verkrijgen van de archeologische waarde van het plangebied. Zo zijn verscheidene oude kaarten, de geomorfologische kaart en bodemkaarten bestudeerd. Voor een belangrijk deel zijn gegevens verzameld uit het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS). Dit digitale archief wordt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) onderhouden. Hierin zijn onder meer archeologische waarnemingen en terreinen opgenomen. Een waarneming bestaat uit zowel mobiele vondsten als grondsporen zijn. De in ARCHIS te raadplegen Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van behoudswaardige archeologische terreinen waarvan een deel van rijkswege beschermd is. Verder bevat ARCHIS een overzicht van lopend en uitgevoerd onderzoek. Resultaten van dit onderzoek bieden vaak belangrijke aanknopingspunten voor een archeologische

verwachting binnen een plangebied. Als onderzoeksgebied is gekozen voor een straal van minstens 500 m rondom de plangebieden.

Het onderzoek is uitgevoerd door J.T. Verduin van de Cultuurcompagnie Noord-Holland.

3. De huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen in het plangebied

Chipshol III BV is voornemens een agrarische gebied te ontwikkelen tot bedrijventerrein, waar o.a. logistieke bedrijven met loodsen gebouwd zullen worden. Het plangebied, het Groenenbergterrein, is 21 hectare groot en is in gebruik als weiland.

Binnen het plangebied zullen gebouwen en laadkuilen worden aangelegd. De graafwerkzaamheden voor de aanleg van gebouwfunderingen en laadkuilen, kunnen eventueel aanwezige archeologische resten bedreigen. De laadkuilen kunnen op maaiveld (peil gebouw ca. + 1,20 m), half verdiept of geheel verdiept (ca. 1,20 m onder bouwpeil) worden aangelegd. De bouwplannen zijn weergegeven in Bijlage 2.

4. Historisch gebruik en landschappelijke ontwikkeling in het onderzoeksgebied

Ontstaansgeschiedenis

Duizenden jaren geleden was het gebied rondom de Haarlemmermeer een deltagebied van de rivieren die water afvoerden van het veen. Het landschap kreeg ook vorm door de afwisseling van IJstijden en warmere perioden. In de laatste IJstijd, die ongeveer 10.000 jaar geleden eindigde was de zeespiegel zeer laag. Engeland was op dat moment verbonden met het vasteland van Europa en de Noordzee lag droog. Zodra de ijskappen begonnen te smelten steeg de zeespiegel snel. Gelijktijdig met de zeespiegelstijging steeg ook het grondwater en ontstonden gunstige condities voor veengroei. In grote delen van West-Nederland ontwikkelde zich het zogenaamde Basisveen.

De directe invloed van de zee werd in West-Nederland merkbaar vanaf ca. 7000 voor Chr. toen er een wadden- en kweldergebied ontstond. Kreken en geulen drongen tot diep in het achterland door waarbij zand en klei werd afgezet. Deze sedimenten worden gerekend tot het Laagpakket van Wormer. Dit pakket is in de Haarlemmermeer ca. 6 à 7 m dik en ligt tegenwoordig aan het oppervlak. De voormalige stroomruggen uit het wadden- en kwelderlandschap zijn in het huidige landschap herkenbaar door hoogteverschillen.

Ongeveer 5000 jaar geleden werd de huidige kustlijn van Nederland gevormd. Vanaf dat moment nam de zeespiegelstijging af met als gevolg dat er zand aan de kust bleef liggen en niet meer door de zee werd meegenomen zodat een reeks strandwallen ontstond. Nadat het zeegat van Hoofddorp zich had gesloten ontstond opnieuw een veenpakket. De ca. 4 m dikke laag van het zogenaamde Hollandveen bedekte het grootste deel van de Haarlemmermeerpolder. Het veen is in de loop der tijd weer verdwenen door erosie (oeverafslag) en vervening (turfwinning).

Rond 1250 bestond het gebied uit verschillende kleine meren. Nederland stroomde door de stijgende zeespiegel onder water en door de eb en vloed beweging ontstonden het Leidsche Meer, het Spieringmeer, het oude Haarlemmermeer en het Oude Meer. Deze meren waren van elkaar gescheiden door smalle landstroken. Gezamenlijk hadden deze meren een oppervlak van 9100 hectare.

De zeespiegel bleef de daarop volgende eeuwen stijgen en nam steeds meer land weg van de dorpen die op de smalle landstroken liggen. Er verdwijnen rond 1500 zelfs twee dorpen, Vijfhuizen en Nieuwerkerk, in het water.

In de eerste helft van de 16e eeuw bestond nog de mogelijkheid om bij De Vennep de smalle doorgang die Haarlemmermeer en Leidsche Meer met elkaar verbond, over te steken. Direct ten noorden van De Vennep lag het eiland Beinsdorp. De Vennep en Beinsdorp waren gehuchten die langzamerhand ten prooi vielen aan het groter wordende meer. Van de oversteekplaats De Vennep resteerden aan het eind van de 16e eeuw twee kleine eilandjes, die gedurende de 17e eeuw geheel verdwenen. Beinsdorp werd kleiner en kleiner, maar is nooit helemaal in het water verdwenen.

In 1583 was sprake van één groot meer: het Haarlemmermeer. De andere meren zijn daarin opgegaan en de landstroken tussen de meren zijn verdwenen. Door de hoge waterstanden braken de dijken langs het IJ geregeld door. Er werden dan ook al plannen gemaakt om het water te beteugelen en het meer droog te leggen.

In de 17de eeuw werden verschillende droogmakerijplannen gemaakt. Het eerste plan uit 1617 is van Gerbrant Meuss. Dit plan werd afgewezen door Haarlem en Leiden die economische voordelen haalden uit het Haarlemmermeer. Vervolgens kwam in 1629 een tweede plan, opgesteld door Jan Adriaansz Leeghwater. Zijn plan is gebaseerd op de kaart van Meuss, maar ook dat plan is niet uitgevoerd.

Pas in 1640 was een nieuw droogmakingsplan gemaakt door Jacob Bartelsz Veeris. Dit plan is goed doordacht en betreft het droogmalen van het meer met 108 molens, het realiseren van een ringdijk, een voorboezem bij Halfweg en een boezem bij Rijnland. Ook liet hij het Kagermeer en het Spieringmeer buiten de ringdijk liggen (evenals in de eerdere plannen van Meuss en Leeghwater) om voldoende waterberging te realiseren. Evenals de vorige plannen werd dit plan afgewezen door Haarlem en Leiden.

In 1662 vond een stormvloed plaats. Het water bereikte zelfs de poorten van Amsterdam en dit leidde uiteindelijk tot de conclusie van de Staten van Holland dat maatregelen nodig waren om het water te beteugelen. Toch kwam het niet tot een droogmaking. Er werden nog plannen gemaakt in 1726 door Pierre Louis Daunis en een heruitgave van het plan van Leeghwater werd in 1727 gemaakt. In 1742 is het meest uitgewerkte plan van de 18de eeuw gemaakt door Cruquius, samen met Bolstra en Noppen.

Het waterschap Rijnland zag steeds meer het gevaar van het groter wordende Haarlemmermeer. Om te voorkomen dat de Westeinderplas en de Braassemmeer ook opgenomen zouden worden in het Haarlemmermeer, werden in 1767 zware dijken aangelegd aan de zuid- en oostzijde van het Haarlemmermeer.

Er werd een commissie ingesteld die moest beslissen over het wel of niet droogmaken van het Haarlemmermeer. De meningen waren echter verdeeld. Twee voorstanders, Klinkenberg en Goudriaan, kwamen in 1769 elk met een droogmakingsplan (die later geperfectioneerd zijn door Arie Blanken Jansz in 1808).

Het eerste daadwerkelijk uitgevoerde plan om de afwatering van Rijnland te verbeteren is de ingebruikname van het Katwijks Kanaal en de uitwateringsluizen in 1807. Hierdoor

ontstond een sterk verbeterde uitwatering op de Noordzee. In 1836 woedde er weer een zware storm die de landen tot aan Amsterdam onder water zette. De rijksoverheid wilde ditmaal echt wat doen aan de voortdurende wateroverlast. Het accent kwam te liggen op bescherming van het land in plaats van, zoals eerder, landaanwinning.

In 1838 is in Zuid-Holland de Zuidplaspolder drooggemalen met stoombemaling. Dit was de eerste keer dat stoombemaling werd toegepast, maar het was zo succesvol dat direct besloten is ook het Haarlemmermeer op deze manier droog te malen. Er zijn drie gemalen gebouwd: de Leeghwater, de Cruquius en de Lynden. In 1840 werd de eerste spade in de grond gestoken voor de realisatie van een ringvaart. De droogmaking leidde tot een veel kleinere waterberging voor Rijnland. Om dit probleem te verhelpen werd de sluis bij Katwijk in 1844 vergroot.

Bij het aanleggen van de ringdijk werden niet overal de contouren van de oever gevolgd. Om de dijk een wat rechtlijniger tracé te geven wordt een aantal oude stukken land die in het meer uitsteken ingedijkt, zoals de landtong waarop Abbenes en Huigsloot liggen en de Lisserbroekpolder. Bij Bennebroek wordt ook een stuk zandgrond van de daar aanwezige strandwal ingedijkt.

De polder is in 1852 een feit. Het Haarlemmermeer is drooggemalen en kan vanaf dit moment gekoloniseerd worden en gebruikt worden voor agrarische doeleinden en bewoning. Vanuit de omliggende gemeenten vestigen zich mensen op de ringdijk, er ontstaan veel lintdorpen.

Periode	Datering
Nieuwe Tijd	1500 – heden
Late Middeleeuwen	1050 – 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 – 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor Chr. – 450 na Chr.
IJzertijd	800 – 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 – 800 voor Chr.
Neolithicum	5300 – 2000 voor Chr.
Mesolithicum	8800 – 4900 voor Chr.
Paleolithicum	300.000 – 8800 voor Chr.

Tabel 1 Archeologische tijdschaal

Historische gegevens over de plangebieden

Voor de ontwikkelingen in het gebied tijdens de afgelopen eeuwen zijn oude atlanten en kaarten gebruikt (zie Bijlage 4).

Op de historische kaart uit 1578 van S.F. van Merwen van o.a. de Haarlemmermeer, is het plangebied nog onderdeel van de Haarlemmermeer. Er heeft op dat moment geen bewoning kunnen plaatsvinden in het plangebied. Wel zou er visserij geweest kunnen zijn, wat eventueel is terug te vinden als vondsten van visgerei en scheepswrakken.

Op de kaart van de Haarlemmermeer van de landmeter Melchior Bolstra uit 1740, is ongeveer hetzelfde beeld te zien. Sinds de 16^e-eeuw was er veel land door het water weggeslagen, bij Beinsdorp en De Vennep, waardoor de Haarlemmermeer nog groter was geworden.

De topografische militaire kaart uit de periode 1850-1864 laat zien dat het meer inmiddels is ingepolderd en dat er kavelsloten zijn gegraven. Er zijn geen boerderijen op de kaart ingetekend. De oudste boerderij in de polder dateert rond 1853. Er moeten in deze periode dus ook al boerderijen in de polder hebben gestaan. Ter hoogte van het plangebied zijn kavels landbouwgrond te zien.

De kaart van Amsterdam en omgeving uit 1932 laat een nog zeer kleine luchthaven Schiphol zien. Ter hoogte van het plangebied zijn kavels landbouwgrond te zien.

Op de topografische kaart van 1969 is de luchthaven al flink uitgebreid. Het plangebied ligt nu naast een landingsbaan, de Aalsmeerbaan. Het plangebied is nog steeds in gebruik als landbouwgrond.

Concluderend kan gesteld worden dat door vergroting van de Haarlemmermeer, na de middeleeuwen, het landschap sterk is aangetast. De kans dat er archeologische resten uit de middeleeuwen en daarvoor bewaard zijn gebleven is dus klein. Uit de periode dat het gebied uit een meer bestond, kunnen visgerei en scheepswrakken achtergebleven zijn in de bodem. Na de inpoldering is het plangebied altijd als landbouwgrond gebruikt. Landbouwactiviteiten in de 19^e en 20^e eeuw zullen geen waardevolle archeologische resten hebben opgeleverd.

Cultuurhistorische waarden

Voor cultuurhistorische elementen in het onderzoeksgebied is de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van Noord-Holland gebruikt. Daarop zijn de waardevolle historisch geografische, bouwkundige en archeologische waarden in kaart gebracht.

De archeologische waarden zijn ook opgenomen in ARCHIS, op de zogenaamde Archeologische Monumentenkaart (AMK).

Op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland zijn geen bekende archeologische en historisch-geografische waarden vermeld voor het plangebied. Vlak buiten het plangebied bevinden zich de restanten van de Stelling van Amsterdam (zie Bijlage 5): forten, schootcirkels en inundatiegebieden.

De IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarden) heeft dit plangebied aangegeven als niet van waarde. Er zijn geen vondstmeldingen of waarnemingen in het plangebied gedaan.

Langs de Aalsmeerderweg heeft een lang lint van boerderijen gestaan. Een deel staat er nog. Geen van deze boerderijen heeft een status als monument. Een aantal van deze boerderijen stammen uit de 19^e eeuw, van vlak na de inpoldering. De overige zijn 20^e-eeuws. Binnen het plangebied is geen boerderij aanwezig.

Bodemkunde, geologie en geomorfologie

Op de geomorfologische kaart van Nederland 1:50 000 heeft het plangebied code 2M35. Dit betekent dat de bodem bestaat uit een vlakte van getijafzettingen (zie Bijlage 7).

De bodemkaart van Nederland (1:50.000) geeft aan dat het plangebied deels ligt binnen de eenheid pMn85c, wat betekent dat het uit kalkarme leek-/woudeerdgronden in klei bestaat. Deels ligt het gebied binnen de eenheid Mn35a (kalkrijke poldervaaggronden) en Mn85c (kalkarme poldervaaggronden).

Op de overzichtskaart van de geologie van Nederland is te zien dat het gebied bestaat uit oudere zanden/kleien en behoort bij de Formatie van Naaldwijk.

De grondwatertrap in het onderzoeksgebied is VI (bron: www.bodemdata.nl) hetgeen betrekkelijk laag is (zie tabel 2). Door deze diepe ontwatering zijn eventuele archeologische waarden slecht geconserveerd.

Tabel 2 Grondwatertrappenindeling van StiBoKA, GHG/GLG= gemiddeld hoogste/laagste grondwaterstand.

Grondwatertrap (GT)	I	II	III	IV	V	VI	VII
GHG (in cm beneden maaiveld)	(<20)	(<40)	<40	>40	<40	40-80	>80
GLG (in cm beneden maaiveld)	<50	50-80	80-120	80-120	>120	>120	(>160)

Op Bijlage 6 is een uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) te zien. De meest donkere blauwe delen zijn de diepste gedeelten van het plangebied. Deze diepe delen maken deel uit van een kreekloop. Deze kreek is vermoedelijk ontstaan in het Neolithicum.

De bodemopbouw van de Haarlemmermeerpolder wordt gedomineerd door de 'zoute' getijdenafzettingen, die vrijwel direct onder het maaiveld liggen. Dit zijn afzettingen van de Formatie van Naaldwijk. Deze afzettingen zijn in een rustig milieu ontwikkeld als wadsedimenten (7000 – 3800 v.Chr.). Op enkele plaatsen is het land hoger opgeslibd en ontstonden kwelders die alleen bij hoge vloed overstroomden. De kwelderafzettingen kenmerken zich door kalkarme, zware, goed gerijpte klei en het ontbreken van een uitgebreid krekenselsel.

Latere, diepere (3000-2000 v.Chr) transgressiefasen hebben wijdvertakte krekenselsels met oeverwallen in het kweldergebied achtergelaten (Schulte 1998). De oeverwallen bestaan uit sterk zandig materiaal, evenals de kwelderkreekruggen (de ruggen die ontstaan na verlanding van de krekenselsels).

Met name deze zandige afzettingen zijn vanuit archeologisch opzicht interessant. In het onderzoeksgebied liggen deze afzettingen direct of vrijwel direct aan de oppervlakte (Soonius en Bekius 2007). De oeverwallen en kreekkruggen kunnen in het Laat Neolithicum (2850-2000 voor Chr.) zeer aantrekkelijk geweest zijn voor bewoning. Vóór deze tijd waren de oeverwallen nog niet gevormd en in latere perioden raakten ze langzaam met een veenmoeras overdekt. De oeverwallen zijn op luchtfoto's van de Haarlemmermeerpolder in de akkers als lichter gekleurde banen waar te nemen,

vanwege de doorgaans meer zandige samenstelling van de wallen. De verschillen in waterhuishouding van de ondergrond weerspiegelen zich in de groeicondities van de gewassen. Op luchtfoto's zijn deze verschillen goed zichtbaar. Ook op het AHN (actueel hoogtebestand Nederland) zijn de oeverwallen herkenbaar. Eerder onderzoek op de oeverwallen (bijvoorbeeld bij de 5e baan van Schiphol, Schute 1998) heeft geen bewoningssporen aangetoond (Meens 2010).

Ook het verkennend booronderzoek ten behoeve van de aanleg van het bedrijventerrein Schiphol Logistics Park (Molenaar 2000) heeft goed inzicht verschaft in de opbouw van deze ruggen en de ongeschiktheid hiervan voor bewoning in het Neolithicum. De sedimenten die in de Haarlemmermeer aan het oppervlak liggen, zijn door hun ouderdom alleen in het Neolithicum bewoonbaar geweest. Het niet voorkomen van (bewonings)sporen uit het Neolithicum op de kreekruggen en oeverwallen is goed te verklaren uit het feit dat de invloed van de zee en later de snelle veengroei tot ongunstige condities voor (langdurige) bewoning hebben geleid. Bewoning in de Late Middeleeuwen heeft plaatsgevonden op het veenpakket, dat inmiddels geheel door afslag is verdwenen (Soonius en Bekius 2007).

5. De bekende archeologische waarden

In ARCHIS is aangegeven dat het onderzoeksgebied is gelegen in de archeoregio Hollands veen-kleigebied.

Gezien het feit dat het onderzoeksgebied volgens de geomorfologische kaart in een polder is gelegen, is de kans dat vondsten uit tijdvakken van voor de Middeleeuwen worden gedaan laag. De aanduiding "niet van waarde" voor het vinden van intacte archeologische waarden die de IKAW voor het onderzoeksgebied aangeeft is mede hierop gebaseerd. Pas de bewoning in de Nieuwe Tijd na drooglegging van het Haarlemmermeer heeft sporen nagelaten.

In het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) zijn binnen de grenzen van het onderzoeksgebied geen archeologische waarnemingen bekend.

In de omgeving van de plangebieden zijn wel een aantal archeologische onderzoeken, onderzoeksmeldingen en waarnemingen gedaan (zie kaart Bijlage 7):

Door RAAP zijn verschillende bureauonderzoeken uitgevoerd voor plangebieden in de omgeving. In 2007 is bij de herinrichting van Winkelcentrum Markthof (ARCHIS onderzoek 17.265) geadviseerd om geen vervolgonderzoek uit te laten voeren, omdat de verwachting voor het Neolithicum en de middeleeuwen gering was.

Voor HDMH Hoofddorp (ARCHIS onderzoek 43.053) is in 2012 geen vervolgonderzoek geadviseerd voor ingrepen ondieper dan 5,5 m onder maaiveld. Bij ingrepen dieper dan 5,5 m onder maaiveld diende een verkennend inventariserend onderzoek uitgevoerd te worden.

Voor HOZW Hoofddorp (ARCHIS onderzoek 43.050) is voor ingrepen dieper dan 4 meter onder maaiveld een verkennend inventariserend onderzoek aanbevolen. In twee zones met mogelijke resten van historische bebouwing en ter plaatse van de Geniedijk mochten geen bodemingrepen gedaan worden. Indien dit niet haalbaar was, diende er een karterend inventariserend onderzoek uitgevoerd te worden.

In een bureauonderzoek door Hazenberg in 2006 is voor het Anthony Fokker Business Park (ARCHIS onderz.meldingsnr. 16.571) geen vervolgonderzoek geadviseerd vanwege een zeer lage trefkans op archeologische resten.

Voor Hoofddorp-De Hoek is door Archeomedia in 2007 (ARCHIS onderzoek 32.182) een begeleiding geadviseerd in verband met de mogelijke aanwezigheid van scheepswrakken uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

Er zijn enkele archeologische booronderzoeken uitgevoerd in de omgeving van het plangebied. In 1999 is door RAAP bij Rozenburg geboord (ARCHIS onderzoeken 3933 en 3936). Hier zijn geen resultaten voor de bovenste meters onder maaiveld uit voortgekomen. Om de pleistocene ondergrond te onderzoeken zijn proefsleuven geadviseerd.

Tijdens een booronderzoek in 2000 door RAAP (ARCHIS onderzoek 39) zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Naar aanleiding van een booronderzoek van RAAP uit 2008 bij Schiphol (ARCHIS onderzoek 25803) is geadviseerd het erf Tienhoven te ontzien bij bouwwerkzaamheden of de exacte ligging van het oude erf door middel van een booronderzoek vast te stellen.

Binnen een plangebied ten westen van de Kruisweg (N201) zijn een aantal waarnemingen gedaan door RAAP in 2000 (ARCHIS waarnemingen: 138.914, 138.915, 138.916, 138.917 en 138.918). Hier zijn de mogelijke resten van veenwinning in de Late Middeleeuwen op een oeverwal aangetroffen. De oeverwal zou deel uitmaken van een kreekrugcomplex met een mogelijke restgeul. Hier zijn op meerdere locaties binnen het plangebied scherven aardewerk uit de periode 1050-1500 gevonden.

6. Verwachte archeologische waarden in het plangebied

Uit het bureauonderzoek volgt een verwachting voor het plangebied op de aanwezigheid van archeologische resten.

Er zijn mogelijk sporen van vroeger gebruik als vislocatie op het Haarlemmermeer in de vorm van visgerei of scheepswrakken. Er is een zeer kleine kans op de aanwezigheid van deze sporen. Tot nu toe is er in de Haarlemmermeer nog nooit een scheepswrak aangetroffen. In het plangebied is sprake van slechte tot matige conserveringsomstandigheden. Een mogelijk aanwezig scheepswrak zal zeer slecht geconserveerd zijn.

De planlocatie was vanaf het midden van de 19de eeuw agrarisch gebied. Er heeft geen boerderij gestaan binnen het plangebied. Er zullen dus geen archeologische resten van waarde uit de 19^e en 20^e eeuw overgebleven zijn.

De kans op het aantreffen van Neolithische resten is bij de voorgenomen bouwwerkzaamheden niet aanwezig. Het pleistocene zand ligt op deze locatie zeer diep: op 12 tot 8 meter –NAP. De sedimenten die in de Haarlemmermeer aan het oppervlak liggen, zijn door hun ouderdom alleen in het Neolithicum bewoonbaar geweest. Uit eerder uitgevoerd archeologisch veldonderzoek blijkt dat de kans op aantreffen van Neolithische resten zeer klein is. Het niet voorkomen van (bewonings)sporen uit het Neolithicum op de kreekruggen en oeverwallen is goed te verklaren uit het feit dat de invloed van de zee en later de snelle veengroei tot ongunstige condities voor (langdurige) bewoning hebben geleid (Molenaar 2000).

Ten westen van de Kruisweg zijn aardewerscherven uit de Late Middeleeuwen gevonden op een oeverwal (ARCHIS waarnemingen 138.914 t/m 138.918). De scherven zijn mogelijk door de mens achtergelaten tijdens veenwinning. Er zijn geen sporen aangetroffen van veenwinning, omdat het omringende veen door de Haarlemmermeer is weggeslagen. Voor het Groenenbergterrein is de kans op aantreffen van Middeleeuwse sporen niet aanwezig. Er kunnen op deze plek slechts enkele scherven Middeleeuws aardewerk gevonden worden.

7. Advies

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de kans uiterst klein is dat door de uitvoering van de plannen archeologische resten worden aangetast in het plangebied Groenenbergterrein.

Geadviseerd wordt geen vervolgonderzoek te doen, maar het plangebied vrij te geven. Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, geldt de wettelijke meldingsplicht op basis van de Monumentenwet.

Literatuur- en documentatielijst

Digitale bronnen

- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)
- Cultuurhistorische Informatiekaart Noord-Holland: <http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>
- Historische kaarten: www.watwaswaar.nl, beeldbank Hoogheemraadschap Rijnland: <https://kunstschatten.mindbus.nl>
- www.molendatabase.nl
- www.bodemdata.nl
- www.dinoloket.nl
- www.ahn.nl

Atlassen

- N.N.: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, Blad 25.*
- N.N.: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, Blad 25.*
- N.N. *Geologische Kaart van Nederland 1: 50.000 Blad 25.*
- N.N. 1992: *Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859*
- N.N., 2004: *Topografische Atlas Noord-Holland 1:25.000 (Wolters-Noordhoff).*
- Vos, P. C./ J. Bazelmans/H.Weerts/ M van der Meulen (red) 2011: *Atlas van Nederland in het Holoceen, Amsterdam.*

Kaarten

- *Kaarte vande Groote Haarlemmer ofte Leijdse-meer, met de bij-naa vereenigde veen-plassen volgens meetingen, gedaan in de jaaren 1739 & 1740 : afbeeldinge van Rhijnlands waterstaat ten opzichte van 't vergrooten der Haarlemmermeer of Leijdse meer met de bijnaa gecombineerde en omliggende veenplassen, op ordre van de weledele heeren dijkgraaf en hoogheemraaden van Rijnland / door derzelver ordinaris landmeeter Melchior Bolstra. – 1740.*
- Merwen, S.F. van, 1578: *Caerte van het Pennynck Veer, de Lye-, Sparen-, Spierinckmeer, Haerlemermeer ende met wat winden die water loosinge ghesiet door Sparendam.*
- *Kaart van Amsterdam en omgeving van Uitdam tot Nigtevecht en Halfweg tot Muiden* door Dienst Publieke Werken met namen en zomerpeilen van polders, 1932, Amsterdam.

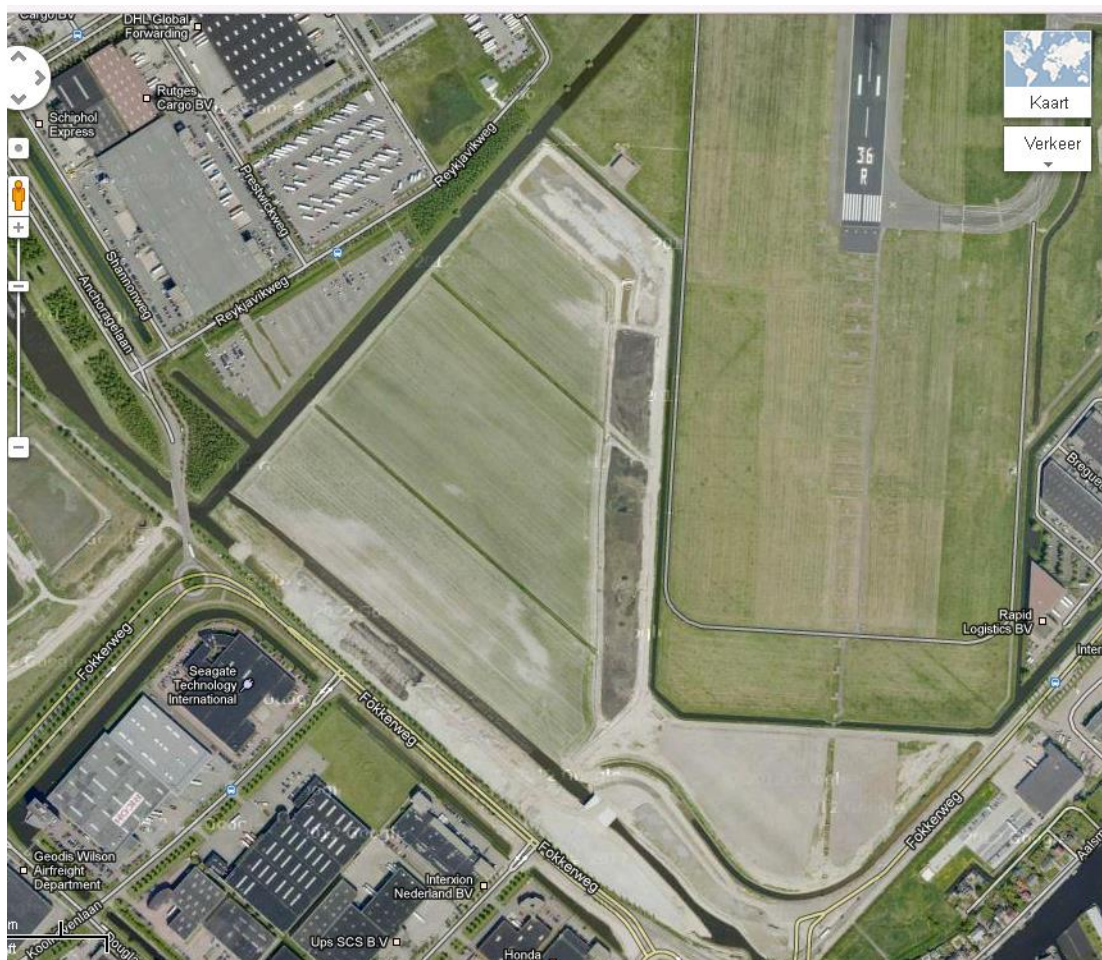
Literatuur

- Boon, L. den, 2009: Bureauonderzoek naar de archeologische waarde langs de A9 tussen Badhoevedorp en Raasdorp, gemeente Haarlemmermeer, *Cultuurhistorie Noord-Holland 154*, Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

- Jeurgens, C., 1991: *De Haarlemmermeer. Een studie in planning en beleid 1836-1858*, Amsterdam.
- Meens, D., 2010: *Crematorium Hoofdweg Nieuw-Vennep, archeologisch bureauonderzoek*, Arcadis Nederland B.V., Hoofddorp.
- Molenaar, S., 2000. Schiphol Logistics Park (SLP); een verkennend archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport 541*, Stichting RAAP, Amsterdam.
- Nyst, C.L. en L. den Boon, 2009: Nota cultuurhistorie gemeente Haarlemmermeer. *SCENH-rapport cultuurhistorie*, Haarlem.
- Ridder, T. de, 2012: *Quickscan Groenenbergterrein en Pruissen II*, Cultuurcompagnie Noord-Holland.
- Schröder, P.H. (red.), 1955: *Van bruisend water tot ruisend graan. Honderd jaar Haarlemmermeer 1855-1955*, in opdracht van de stichting "Eeuwfeest Haarlemmermeer", Haarlem.
- Schute, I.A., 1998: N.V. Luchthaven Schiphol, vijfde baan (5P) Schiphol; archeologisch onderzoek, *RAAP rapport 335*.
- Soonius, C.M. en D. Bekius, 2007: Onderzoeksgebied project N201, gemeente Haarlemmermeer: archeologisch, historisch-geografisch en architectuurhistorisch bureauonderzoek, *RAAP rapport 130*.

Bijlage 1

De ligging van het plangebied in de Haarlemmermeer, tussen Schiphol en Rozenburg (Bron: Google).



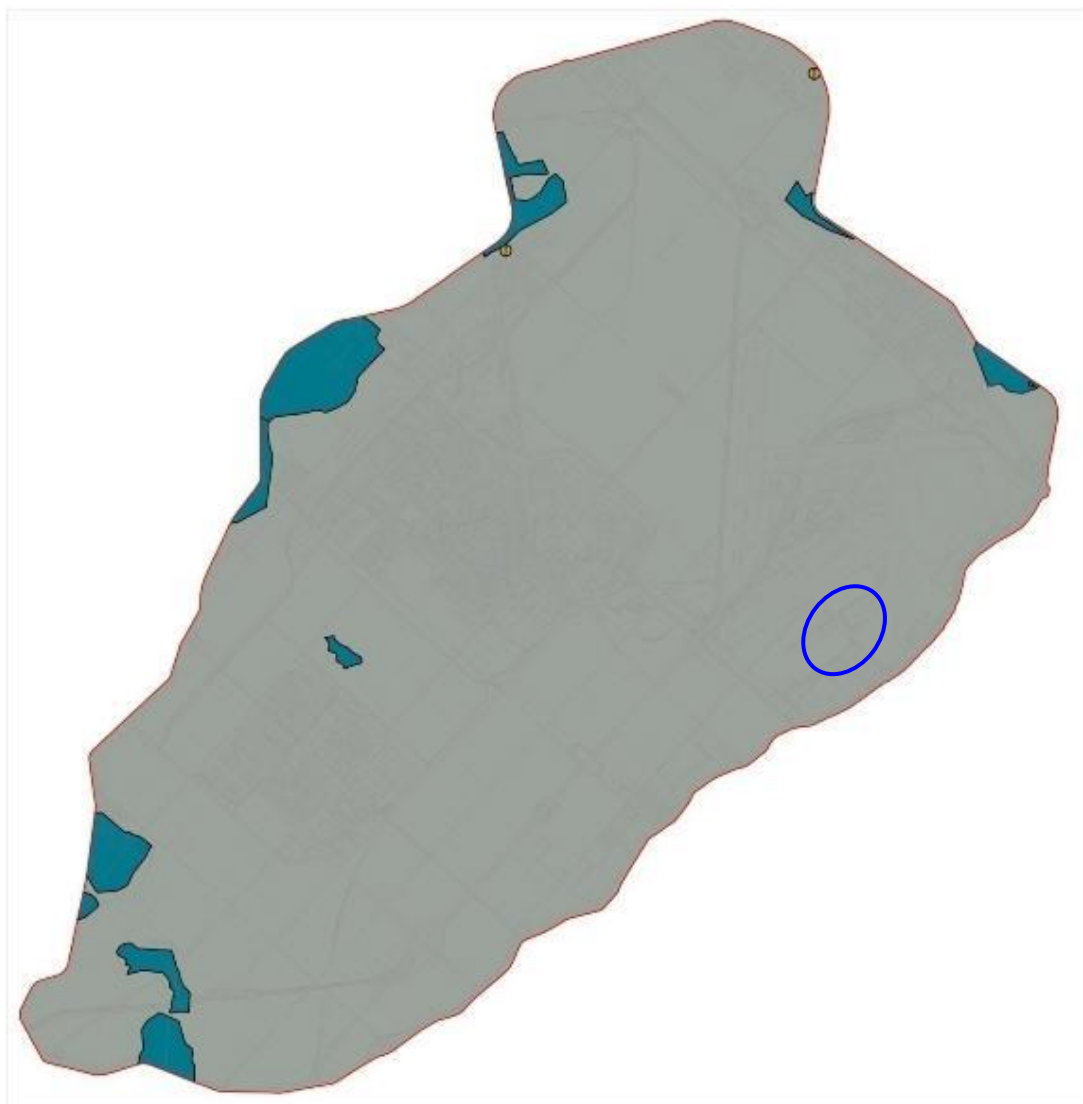
Bijlage 2

De plankaart van het plangebied Groenenbergterrein (Bron: Van Brederode BV).



Bijlage 3

De archeologische beleidskaart van de gemeente Haarlemmermeer (Bron: gemeente Haarlemmermeer).



Legenda

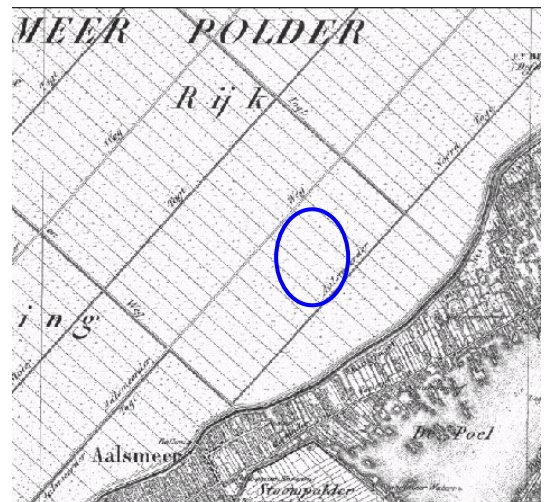
Archeologisch onderzoek vereist bij:

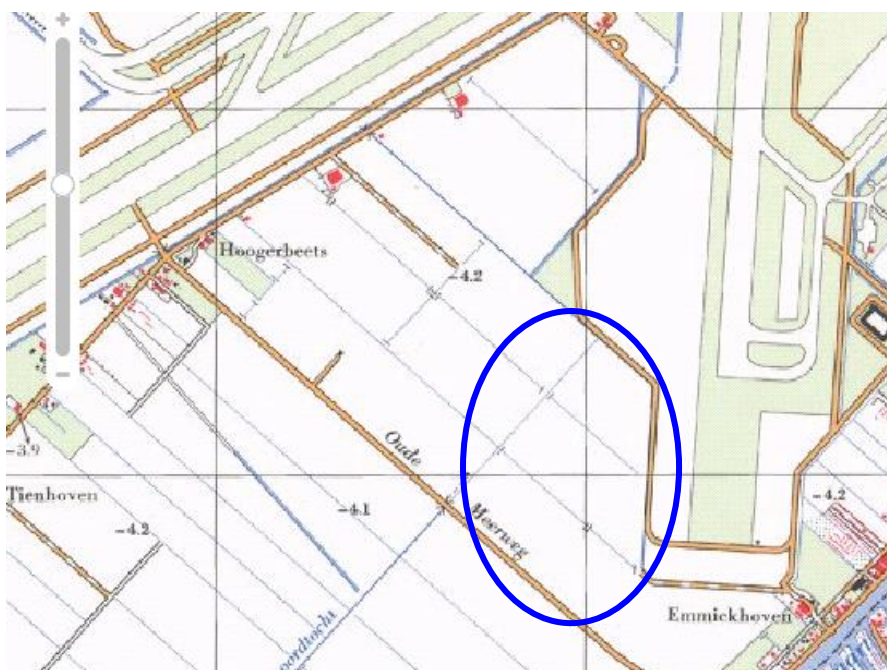
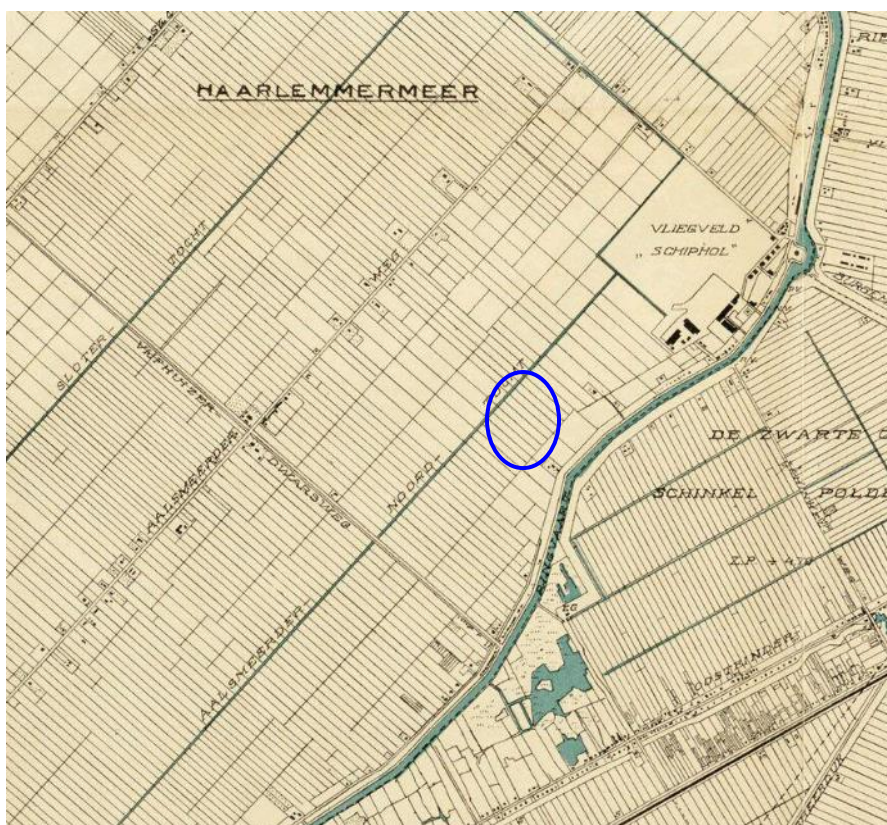
- Plannen van 50 m² en groter
- Plannen van 500 m² en groter
- Plannen van 10.000 m² en groter

Molen

Bijlage 4

Oude kaarten van de plangebieden en omgeving (respectievelijk kaart van S.F. van Merwen 1578, kaart van Melchior Bolstra 1740, topografische militaire kaart 1850-1864, kaart van Amsterdam en omgeving 1932, topografische kaart 1969) (Bron: watwaswaar.nl, <https://kunstschatten.mindbus.nl>).

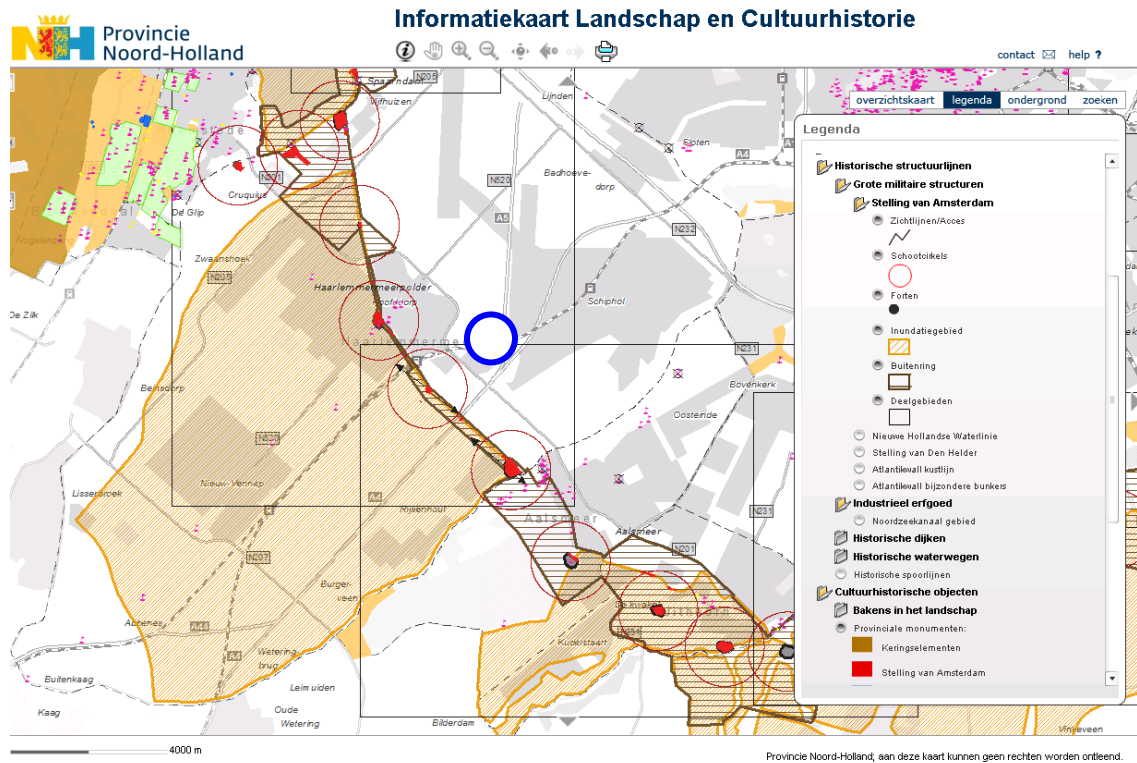




Bijlage 5

Uitsnede uit Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland. Plangebied ligt binnen de blauwe cirkel.

(Bron: <http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>)



Bijlage 6

Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) (Bron: ahn.nl).



Bijlage 7

Boven: Kaart met daarop de onderzoeken, onderzoeksmeldingen en waarnemingen rondom het plangebied, die in ARCHIS te vinden zijn. Onder: IKAW en monumenten. Volgende pagina: geologische en geomorfologische kaart van de omgeving van het plangebied (Bron: ARCHIS).

